

Диспансерлік бақылау

Абатова Э.

Туберкулезге қарсы ұйымдарға мынадай денсаулық сақтау ұйымдары жатады:

- 1) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің «Қазақстан Республикасы туберкулез проблемалары ұлттық орталығы» республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорыны (бұдан әрі – ҚР ТПҰО)
- 2) облыстық, қалалық және аудандық (ауданаралық) туберкулезге қарсы диспансерлер (ауруханалар);
- 3) мамандандырылған туберкулезге қарсы санаторийлер
- 4) фтизиатриялық кабинеттер.

ҚР ТПҰО Қазақстан халқына ұйымдастыру - әдістемелік, білім беру, ғылыми, емдеу-диагностикалық, консультациялық қызмет және туберкулезге қарсы жоғары мамандандырылған көмек көрсетуді жүзеге асырады.

ҚР ТПҰО орта және жоғарғы оқу орындарының фтизиатрия кафедраларының (дипломнан кейінгі білім) клиникалық базасы болып табылады.

ҚР ТПҰО жанынан Республикалық орталықтандырылған дәрігерлік консультациялық комиссия (бұдан әрі – РОДКК) құрылады.

Облыстық, қалалық (республикалық маңызы бар қалалар мен астана) туберкулезге қарсы диспансер (бұдан әрі - ОТҚД/ҚТҚД) (аурухана) облыстағы туберкулезге қарсы қызметтің жұмысын үйлестіретін, медициналық ұйымдар мен халыққа туберкулезге қарсы ұйымдастыру-әдістемелік, практикалық және консультациялық көмек көрсететін мамандандырылған диагностикалық және емдеу-профилактикалық денсаулық сақтау ұйымы болып табылады.

ОТҚД/ҚТҚД жанынан облыстық/қалалық орталықтандырылған дәрігерлік-консультациялық комиссия (бұдан әрі – ООДКК/ҚОДКК) құрылады.

ӨТКД/ҚТКД мынадай функцияларды жүзеге

асырады:

- стандарттық зерттеулерге негізделген туберкулезді диагностикалау (бактериологиялық: микроскопия, егу әдісі ДСТ), клиникалық-рентгенологиялық зерттеулер және 2 ТБ Манту туберкулиндік сынамаларды қою, сондай-ақ қосымша әдістер (аспаптық және радиологиялық)
- медицина қызметкерінің тікелей бақылауымен стандарттық және жеке режимдерде науқастарға химиотерапия жүргізу
- туберкулездің дәріге сезімтал және дәріге көнбейтін түрімен ауыратын науқастарды емдеу;
- емдеуден бас тартқан және туберкулездің созылмалы түрімен ауыратын науқастарды оқшаулау;
- бейінді мамандарды тарта отырып, қосалқы патологияларды диагностикалау мен емдеу;
- туберкулезге қарсы препараттарға жанама әсерлерді диагностикалау және төмендету мен уақтылы жою жөніндегі іс-шараларды өткізу
- жаңа туған нәрестелерді БЦЖ вакцинациялау, 6 жастағы (1-сынып) балаларға БЦЖ қайта вакцинациялау
- жыл сайын туберкулезге міндетті флюорографиялық тексерілуі және «қауіп» тобындағы балаларға 2 ТБ туберкулинді Манту сынамасы жасалуы тиіс «қауіп» тобы тұлғаларының тізбесіне сәйкес сараланған флюорографиялық тексеруді жоспарлау;

Мамандандырылған туберкулезге қарсы санаторий Қазақстан халқына туберкулезге қарсы емдеу-алдын алу және сауықтыру көмегін жүзеге асырады.

Санаторий мынадай функцияларды жүзеге асырады:

- 1) ҚР ТПҰО, облыстық, қалалық және аудандық деңгейдегі ТҚҰ жіберілген туберкулезбен ауыратын науқастарға медицина қызметкерінің тікелей бақылауымен емдеудің стандарттық және жеке режимдерінде, қолдау сатысында химиотерапия жүргізу
- 2) туберкулез ауыратын науқастарды емдеу және оңалтуда жаңа және жетілдірілген технологияларды практикаға енгізу
- 3) ТҚП жанама реакцияларын төмендету және уақтылы жою жөніндегі іс-шараларды диагностикалау мен өткізу
- 4) бастапқы медициналық құжаттардың нысандарына сәйкес есепке алу
- 5) есептік нысандарға сәйкес есептеу
- 6) өңірлік, республикалық және халықаралық форумдарға, съездерге, семинарлар мен конференцияларға, кеңестер мен тренингтерге қатысу
- 7) туберкулездің алдын алу бойынша санитариялық-ағарту жұмыстарын жүргізу.

Туберкулез диспансерінің науқастарды қадағалайтын топтары.

1. нөлдік топ (0) – туберкулез ауруының белсенділігі күмәнді жандар;
2. бірінші топ (I) – белсенді туберкулезі бар науқастар;
3. екінші топ (II) – белсенділігі жоқ туберкулезі бар жандар;
4. үшінші топ (III) – туберкулезбен ауыру қаупі жоғары жандар;

0 топта төмендегілер бақыланады:

1. АМСК жүйесі мекемелерінде жүргізілген стандартты диагностикалық алгоритмнен кейін өкпедегі немесе басқа ағзалардағы туберкулездің белсенділігін анықтау мүмкін болмаған туберкулезге күмән туғызатын жандар. Олар ТҚКҰ – да диспансерлік есепке алынбаған белсенділігі күмәнді алғаш рет немесе қайта ауырған жандар болуы мүмкін.
2. туберкулезге қарсы күресетін ұйымдарда диспансерлік есепке алынбаған, туберкулинге сезімталдық сипаттамасын анықтап, ажырату диагностикасын жүргізуді қажет ететін балалар.

0 тобында бақыланатын жандарға зертханалық, клиникалық, рентгенологиялық, құралдармен тексеру және басқа да зерттеу әдістері, соның ішінде туберкулинмен диагноз қою да жүргізіледі. Өкпеден тыс туберкулез түрлері бар науқастарда туберкулез ауруының белсенділігі өзге де клиникалық зертханалық зерттеулермен дәлелденуі мүмкін.

0 тобында бақыланатын жандарға туберкулезге қарсы дәрілерді қолдануға болмайды. Бақылау мерзімі – 6 айға дейін. Науқаста туберкулездің белсенді түрі анықталса, ол I топқа ауыстырылады. Туберкулинді сынама жүкқандық нәтижесінде оң болғаны анықталса, бала III Б тобына ауыстырылады.

I топта бактерия бөлетін не бөлмейтін белсенді туберкулезбен ауыратын барлық науқастар бақыланады:

I А – туберкулез ауруының жаңа жағдайлары (I категория)

I Б- аурудың қайтану жағдайлары (II категория)

I В- туберкулездің көптеген дәріге төзімді, негізгі және резервті топтағы туберкулезге қарсы қолданылатын дәрілермен ем қабылдаушылар (IV категория);

I Г- негізгі және резервтегі топтағы дәрілермен қайта емделгеннен кейінгі көптеген дәріге төзімділігі бар бактерия бөлетін және де стандартты үлгіде ем жүргізу мүмкін емес науқастар.

I А, I Б, I В топтарында бақыланатын науқастарға емдік категорияларға сәйкес стандартты үлгідегі химиотерапия жүргізіледі. Хирургиялық ем көрсеткіштерге сәйкес жүргізіледі.

Бақылау мерзімі емнің толық курсының ұзақтығына сәйкес анықталады. Ем «сауықты» немесе «ем аяқталды» деген нәтижемен аяқталса, науқас II диспансерлік есеп тобына ауыстырылады.

«Ем тәртібі бұзылды» деген нәтижесі бар науқастың емін әрі жалғастыру мәселесін ОДКК шешеді.

I Г тобында бақыланатын науқастарға туберкулезге қарсы дәрілер қолданбайды. Көрсеткіштеріне қарай симптоматикалық (патогенді) ем, соның ішінде коллапсотерапиялық және хирургиялық ем әдістері қолданылады.

Бақылау мерзімі – дақылдық әдістің нәтижелері теріс болған уақытқа дейін.

- **II топта ем курсы сәтті аяқталған туберкулез ауруы белсенді емес жандар бақыланады.**
Тексерулер жылына екі рет өткізіледі. Бақылау мерзімі:
- үлкен қалдықты өзгерістері бар жандарды – 2 жыл;
- кіші қалдықты өзгерістері бар жандарды – 1 жыл.
- Туберкулез ауруы қайталанған науқастар алдыңғы жүргізілген емге сәйкес I диспансерлік есеп тобына ауыстырылады.

III топта туберкулезбен ауыру қаупі жоғары жандар бақыланып, төмендегі топтарға бөлінеді:

III А тобындағылар:

- туберкулездің белсенді түрімен ауыратын науқастармен қарым-қатынастағы жандар;
- бактерия бөлу-бөлмеуіне қарамастан туберкулездің белсенді түрімен аурған науқастармен қарым-қатынастағы балалар мен жасөспірімдер;
- бұрын белгісіз болған туберкулез өлімі ошақтарындағылар.

Бақылау мерзімі – қатынаста болған уақыттан бастап нәтижелі химиятерапиядан кейін 1 жыл. Өлім ошақтарындағы қатынаста болған жандар 1 жыл бойы бақыланады. Жан-жақты тексеру жылына екі рет жүргізіледі.

III Б тобындағылар:

- біріншілік жұққандықтың ерте кезеңі (туберкулин сынамасының виражы);
- бұрын жұққандығы бар, туберкулин сынамасы гиперергиялық нәтиже көрсеткендер;
- БЦЖ вакцинасын еккенде жанама әсер байқалғандар.

Бақылау мерзімі –1 жыл. Жан-жақты тексеру есепке алғанда және есептен шығарарда жүргізіледі.

Туберкулезбен ауыратын науқастар тұрғылықты жеріндегі, оқу орны орналасқан жердегі не тузету мекемелеріндегі ТҚКҰ-да диспансерлік бақылануы тиіс. Науқастың тұрғылықты жері өзгерген жағдайда, науқастың жаңа тұрғылықты жеріндегі фтизиатр 10 күннің ішінде есепке алуы керек.

Диспансерлік бақылауға алынған науқастардағы туберкулез үрдісі белсенділігінің түсініктемесі:

- 1) белсенділігі күмән туберкулез - өкпе немесе басқа ағзалардағы алғаш рет анықталған не диспансерлік есептен шығарылған жандарда анықталған белсенділігі белгісіз туберкулезді өзгерістер.**

Туберкулез үрдісінің белсенділігін анықтау үшін диспансерлік бақылаудың нөлдік (0) тобы белгіленген. Бұл топта бақылаудың негізгі мақсаты – диагностикалық шаралардың жиынтығын өткізу;

2) **белсенді туберкулез** – кез-келген ағзадағы туберкулез микробактериялары тудырған және де зертханалық, клиникалық, рентгенологиялық белгілердің жиынтығымен сипатталатын арнайы қабыну үрдісі. Белсенді туберкулезі бар науқастарға емдік, диагностикалық, аурудың жайылуына қарсы, реабилитациялық, әлеуметтік шаралар жүргізілуі қажет. Белсенді туберкулезі бар барлық науқастар I диспансерлік есеп тобында бақыланады. II топта бақыланған науқасқа хирургиялық ем жүргізілгеннен кейін, оны әрі қарай бақылау тактикасын ОДКК шешеді;

3) қалдықты өзгерістер - туберкулезден сауыққаннан кейін ағзалар мен тіндерде әр түрлі қалдықты өзгерістер анықталуы мүмкін. Олар: тығыздалған және әктенген ошақтар, әр түрлі көлемді фиброзды және циррозды өзгерістер (қалдықты тазарған қуыстар да болуы мүмкін), плевралық жабысулар, өкпедегі, плеврадағы және басқа ағзалар мен тіндердегі операциядан кейінгі қалдықты өзгерістер.

Кіші қалдықты өзгерістер: жеке (саны 3-ке дейін), ұсақ (1 см-ге дейін) тығыздалған және әктелген ошақтар, шектелген фиброз (2 сегмент көлемінде). **Басқа қалдықты өзгерістердің барлығы үлкен қалдықты өзгерістер болып есептеледі.**